

THEOLOGIA PRACTICA

Tunyogi Lehel*

Magyarfodorháza

Walter Brueggemann *Uttered beyond Fear* című igehirdetése**

Walter Brueggemann “Uttered beyond Fear”. Abstract

This article presents the Hungarian translation of one of Walter Brueggemann’s sermons with a short analysis. The effectiveness of Brueggemann’s preaching is strongly related with the role that he assigns to preaching: he does not merely explain the word and apply its message to the contemporary world by means of metaphors, but Brueggemann also uses a problematizing type of exposition.

Keywords: Walter Brueggemann, “Uttered beyond Fear”, Isaiah 43:1–5, Mark 6:47–52.

Hazai teológiai neveltetésemnél fogva akaratlanul is ahhoz szoktam, hogy nálunk, ha nem is kiélezett, de valamennyire éles különbséget szokás tenni a gyakorlati és az úgymond elméleti teológia, illetve a teológia gyakorlati és elméleti oldala között. Így hát bizonyos fenntartással, rejtett kétkedéssel fogtam hozzá Walter Brueggemann *Uttered beyond Fear – Isaiah 43:1–5, Mark 6:47–52* című prédikációjának tanulmányozásához.

Bár tudomásom volt arról, hogy Brueggemannt nemcsak egyetemi előadóként és interjúalanyként lehet hallani, illetve olvasni, hanem igehirdetőként is, arra számítottam, hogy olyan szakkifejezésekkel teletűzdelt és a valóságtól a tudományos absztrakció fellegeibe rugaszkodott szakszöveggel lesz dolgom, amelyet

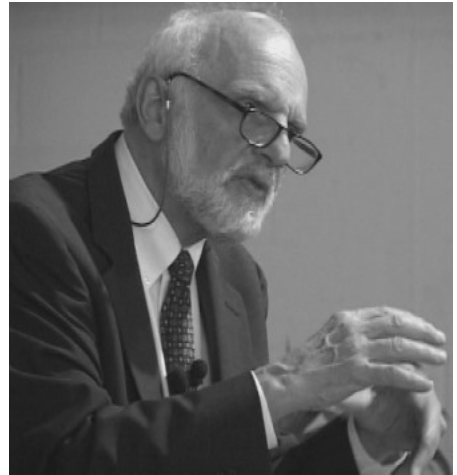
* Tunyogi Lehel (Kolozsvár, 1969) 1992-ben szerzett teológiai oklevelet a Kolozsvári Protestáns Teológián. Újságírást és hebraisztikát tanult Budapesten, tanulmányokat folytatott Glasgow-ban, Frankfurtban, Strasbourgban és Kampenben. 2008-ban doktorált Hollandiában, disszertációjának témája *Kecskeméthy Csapó István élete és munkássága*. Írásai a következő kiadványokban jelentek meg: *Tárlat, Magyar Felsőoktatás, Emberhalász, Igazság és Élet, Üzenet, Igehirdető, Az Út, Református Szemle, De Waarheidsvriend* (Hollandia). Elindította a *Veled Vagyok* lelkigondozási és szeretetszolgálati lapot. Önálló kötetei: *Az értelmezés zárójelrei. Esszék és tanulmányok, szövegek és szövegelések* (Kolozsvár 2005); *The Life and Work of István Kecskeméthy Csapó. A Hungarian Theologian and Biblical Scholar in Transylvania* (Kolozsvár 2008); *A rejtőzködő állítmány* (Kolozsvár 2009); *Szóra bírva. Kozma Zsolttal beszélget Tunyogi Lehel* (Kolozsvár 2009). Fordítás-kötetei: Riemer Roukema: *Gnózis és hit a korai kereszténységben. Bevezetés a gnoszficizmusba* (Kolozsvár 2009); Gödriné Sylvester Rékával); Walter Brueggemann: *Az Ószövetség teológiája. Tanúságtétel, vita, pártfogás* (Kolozsvár 2012).

** Ez az írás, amely Walter Brueggemann 1998. december 4-én elmondott, *Uttered beyond Fear – Isaiah 43:1–5, Mark 6:47–52* című prédikációját elemzi, a 2012. április végén tartott Holland–Magyar Tanulmányi Napok alkalmára készült. A Györgyfalván és a Kolozsvári Protestáns Teológián lezajlott tanulmányi napok témája a következő volt: *Walter Brueggemann: Az Ószövetség teológiája. Prófétaik lelkülettel szólni a bővülködés és szűkülködés idején*.

csak illemből lehet prédikációnak nevezni, s amely attól lett igehirdetés, hogy történetesen nem egyetemi katedráról, hanem valamelyik templom szószékről hangzott el.

Aggályoskodásom hamarosan fölöslegesnek, sőt szégyellnivalónak bizonyult. Ugyanis olyan prédikációval szembesültem, amely még az erdélyi református népegyházi(as) szempontok szerint is a szó tényleges értelmében vett igehirdetés-ként bontakozott ki előttem.

De hadd álljon előttünk Brueggemann *Uttered beyond Fear* című prédikációjának angol és magyarra fordított változata.

Uttered beyond Fear

December 4, 1998¹

Isaiah 43:1–5
Mark 6:47–52²

The entire drama of our faith and the entire truth of our lives is present in this narrative of the storm that takes only six verses to tell. You know very well the plot and the maneuvers made. I will line it out for you one more time. I will line it out for you one more time, because we have nothing better to talk about, and because, if you are like me, you need to hear it yet again.

I

There was a storm; there always seems to be one in the Bible. The NRSV terms it an “adverse wind.” Old Testament people call it “chaos.” Barth named

¹ *The Collected Sermons of Walter Brueggemann*. Foreword by Samuel Wells. 1st ed. Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky 2011, 145–149.

² New Revised Standard Version, 1989 fordításában: *But now thus says the LORD, he who created you, O Jacob, he who formed you, O Israel: Do not fear, for I have redeemed you; I have called you by name, you are mine. When you pass through the waters, I will be with you; and through the rivers, they shall not overwhelm you; when you walk through fire you shall not be burned, and the flame shall not consume you. For I am the LORD your God, the Holy One of Israel, your Savior. I give Egypt as your ransom, Ethiopia and Seba in exchange for you. Because you are precious in my sight, and honored, and I love you, I give people in return for you, nations in exchange for your life. Do not fear, for I am with you; I will bring your offspring from the east, and from the west I will gather you.* Isaiah 43:1–5.

When evening came, the boat was out on the sea, and he was alone on the land. When he saw that they were straining at the oars against an adverse wind, he came towards them early in the morning, walking on the sea. He intended to pass them by. But when they saw him walking on the sea, they thought it was a ghost and cried out; for they all saw him and were terrified. But immediately he spoke to them and said, “Take heart, it is I; do not be afraid.” Then he got into the boat with them and the wind ceased. And they were utterly astounded, for they did not understand about the loaves, but their hearts were hardened. Mark 6:47–52 (A szerk. beszúrása.)

it *Das Nichtige*, the crushing, irresistible force of disorder as yet untamed and on the loose in our world. That is the recurring place of the disciples, the place of the church, the place of preaching, the place where we all live.

It turns out that the Bible is much more preoccupied with the threat of chaos than it is with sin and guilt, our middle-class fascinations notwithstanding. We have devised ways of forgiveness, of handling sin and guilt, an assurance of pardon, a hug, an embrace. But the storm is not so easy. The storm produces a more elemental, inchoate anxiety, a sense of deep helplessness because you cannot touch it anywhere or handle it or measure it or hold it. It is bottomless in size and beyond measure in force, call it flood, call it Leviathan, call it chaos; all the new scientific theories of the “goodness of chaos” do not touch the deep fear about which the Bible speaks, where preachers must work, and to which pastors must attend.

II

Second Isaiah, my second text, finds the imagery of Chaos useful in order to say what Babylonian exile was like, a deportation and a disconnect from all that was familiar, into a hostile environment that tried to take away all semblance and signs of hope:

This – this exile... is “like the days of Noah” (Isa. 54:9). Exactly like the days of Noah when everything comes loose and nothing is reliable or safe. This – the end of the twentieth century – just like the days of the flood, like the days of Noah, all the old certitudes gone, all old power arrangements failed, all old moral convictions in jeopardy. The loss makes us crazy toward each other; we are all prepared to teach preaching and Old Testament in a church and in a context too preoccupied to pay attention or to listen, and we wonder even ourselves.

Only two other things are said:

1. They strained against the adverse wind. Surely without success. Water always wins. Storms are always too strong; it is in their very character to be too strong for us.

2. He wasn't there. The church was on its own, without him in the adverse wind. He was on the land. He was not far away. He was on the shore, out for a walk, intending to pass by, not preoccupied with his disciples or their dangers. He seems not much concerned.

Big storm, straining without success, absence... what a setup for faith!

III

Then they see him. They had not thought to call out for him. This is different from Mark 4 where they wake him up. This time they try to manage the wind themselves. They looked up and there he was. He was there but not recognized. He was in a place and in a form other than habitual. It is like when

we see someone out of their normal context, so surprised that we do not recognize them. I would have thought they would have welcomed him. But he scared them. He scared them more than the storm, because in the storm Jesus appears in forms that are not immediately recognizable. He is no good buddy, no nice uncle, no familiar presence. He turns out in the storm beyond their categories. His being there at the edge of the storm with them, moreover, does them no good. He changes nothing... until he speaks. Everything depends upon his utterance. The being of Jesus won't do without the self-announcement of Jesus. He has to say something.

He says it: "It is I!" He does not need to say his name. They know it; they had not thought to summon his name or to utter his name or to take the name of Jesus with them. When he said, "It is I", the good exegetes among them recalled all the old cadences of self-announcement made to mothers and fathers in the ancient storm of the exile, also a storm of negation. Jesus speaks the cadences of the God who presides even in the chaos:

I am YAHWEH, I have called you. (Isa. 42:6)
 I am YAHWEH, and besides me there is no savior. (43:11)
 I am He, who blots out your transgressions. (43:25)
 I am the first and I am the last. (44:6)
 I am YAHWEH, who made all things. (44:24)
 I am YAHWEH, and there is no other. (45:5)

That is what he said. The immense counter-power of God is here now in me. The good exegetes know what comes after "I am he, It is I":

Do not fear!

That is the old, storm-stilling utterance in the faith of our ancestors. That is the word spoken against the storm of exile:

Do not fear, for I am with you. (Isa. 41:10)
 Do not fear, I will help you. (41:13)
 Do not fear, I have redeemed you. (43:1)
 Do not fear, for I am with you. (43:5)
 Do not fear, or be afraid. (44:8)

He said to the same bunch in the storm of Mark 4:40: "Why are you afraid?" Do you not know yet that my utterance is the antidote to the storm? Do you not see that I am the creator of heaven and earth; chaos is interesting to me, but not threat, not a threat to me and therefore not a threat to you.

"Take heart." They had lost heart in their fear, their anxiety, their bewilderment, their panic. Take heart. Take self. Get yourself back. Be who you are. Be who you are. Be who you are and are called to be, because I have addressed you in your chaos out of the oldest cadences of the reliability of the God whom I embody. That is what he said to them.

In that moment, in 6:50, they were with Jesus and in the storm. As Mark tells it, the storm did not quit until v. 51. But in v. 50 he gives his invitation and they must respond then, before v. 51. The space between v. 50 and v. 51, in the text, is only a millimeter, but it is the millimeter in which you gather in an instant all of the options, all the newness. He said to them, “Yes, there is a storm. But I am here. Listen to me. Look at me. Don’t heed the storm. Disregard chaos and look at me.” They did, in that moment, look at him as the church is always ready to do. But not exclusively. They peeked at the storm still raging. They looked quickly back and forth, back to him in faith, back to the storm in fear. It is like that in the Matthew version that has been escalated (Matt. 14:22–33). Peter can manage the water walk as long as he focuses on Jesus and moves toward him. But the text says,

But when he noticed the strong wind, he became frightened and [began] to sink. (v. 30)

That is our true situation, is it not, the situation of the disciples, of the church, of us, of the people with whom we minister, while the old order of Western civilization deteriorates. Some welcome the change, many are threatened by it, people not unlike us. Jesus offers to us the *Or* of his complete assurance whereby fear has no credible place. His “Do not be afraid” is a massive invitation to faith, not unlike the parental defeat of a nightmare, who says to the child, “It’s all right, I am right here, do not be afraid.” Except that unlike a sleeping child, the *Either* of the nightmare around us persists:

afraid of Babylonian power,
afraid of selling out,
afraid of being found out,
afraid of a failed market, a failed pension, a failed ministry,
a failed self.

The *either* evokes us to fear, but the *or* of Jesus defies it. His maneuver works. The wind subsides, having met its match. The storm is defeated; we may take heart and be our true selves in faith once again. Punkt! They are amazed. Of course they are. They are amazed because we tend to overcredit the storm and underestimate the utterance of Jesus. In the calmness of v. 51, they get the point. The storm is powerful, but it cannot prevail or persist in the face of Jesus who wipes out the source of our most elemental anxiety.

IV

Better the story should end in v. 51 with calmness and amazement. But it does not. There is this peculiar v. 52. Surely it is displaced and no doubt black-balled in the Jesus Seminar. In this verse we pay attention to what does not belong in our text. So much better if Mark had not written down what ought not to be there in our story of faith.

“They did not understand about the loaves.” The feeding miracle earlier in chapter 6 and its replication to come in chapter 8 are linked in this verse to the storm miracle. It is in the feeding that Jesus uttered the four sovereign verbs of the Eucharist: he took, he blessed, he broke, he gave... he fed and had a zillion loaves left over so that grace abounds even as loaves abound. The creation works! The creator is here in abundance. The earth is populated with abundance; the good, generative order of the creation is in effect, not retarded by the traces of chaos that want to defeat generative abundance. They did not understand that the bread of life is thrown into the face of the storm of death, and the bread will win. The bread will win every time.

But they did not get it. They did not get it because they kept one eye on the storm and so lost the freedom of greater truth. They did not get it because he looked like a ghost in his unfamiliar costume as creator. But mostly they did not get it because their hearts were hardened. They had thought they were the emancipated people of the Exodus. But there was so much of Egypt still in them, so much of Pharaoh among them with a hard heart, so much resistance, so much exploitative autonomy, so little capacity to yield in new obedience.

They still were committed to the old order of *either*, the old bondages, the old fears, the old scarcities, the old leverages, that the mystery of “It is I” as yet had no durable authority for them. And so for all their momentary astonishment in v. 51, they are at the end of the narrative as much frightened by the storm as they were at the beginning.

When we include v. 52 as we must, this story narrates us as we are, frightened and having met Jesus, still hardhearted and unyielding. This is not a happy miracle tale, but an expose of the feebleness of the church where Pharaoh still operates. The story will not lie about us.

But the story does not lie about Jesus either. He is the creator come flesh. He utters the old cadences of the exile-ending creator. He is more than a match for our fear. The storm cannot resist him. The chaos is no force against him. Fear is done in by his Easter, “Do not fear”.

The hard news is that this *or* of faith does not easily defeat the *either* of old-fashioned, anxiety-filled storm management. But the good news that I announce to you in the name of the storm-stilling father and the storm-stilling son and the storm-stilling spirit is this. Jesus and his “do not fear” continue to be uttered and will finally utter us beyond our fear. Quit watching the storm and listen!

Ki fog szólítani félelmeinkből

1998. december 4.

Ézsaiás 43,1–5

Márk 6,47–52³

Ez a viharról szóló elbeszélés, amely csupán hat versből áll, hitünk teljes drámáját és életünk egész valóságát jeleníti meg. Az elbeszélés fonalát és annak fordulatait nagyon jól ismeritek. Ezt az elbeszélést szeretném újra felvázolni előttetek. Azért, mert mi lehetne számunkra hasznosabb, mint éppen erről beszélni, és mert – amennyiben hozzám hasonló emberek vagytok –, nektek is újra kell hallanotok ezt.

I.

Volt egyszer egy vihar, és úgy néz ki, hogy a Biblia szerint mindig volt vihar. Az NRSV⁴ ezt a kifejezést használja: „ellenszél”. Az ószövetségi ember így hívta ezt: „káosz”. Barth pedig *Das Nichtige*-nek⁵ nevezi a megsemmisítés, a rendetlenség ellenállhatatlan erejét, amely még megszelídítetlenül és szabadon jár szerete világukban. A világ a tanítványok szolgálatának színhelye, az egyház élettere, az igehirdetés színhelye; az a hely, ahol mindnyájan élünk.

Arra kell rádöbbernünk, hogy – a kispolgári büvölet ellenére – a Biblia sokkal inkább a káosz fenyegetésével foglalkozik, mint a bűnnel és a vétekekkel. Kigondoljuk a megbocsátás, a bűnt és vétek kezelésének módozatait, a megbocsátás biztosítékát, az ölelést, a felkarolást. De a vihar nem ennyire egyszerű. A vihar sokkal elemibb, kezdetlegesebb szorongást idéz elő, a mélységes kiszolgáltatottság érzését, mivelhogy azt semmiképpen sem tudjuk kitapogatni, kézben tartani, felmérni, vagy hatalmunkba venni. Méretét tekintve feneketlen, erejét tekintve pedig felmérhetetlen, nevezzék azt özönvíznek, Leviatánnak, vagy akár káosznak; „a káosz jó voltának” minden új tudományos elmélete sem tudja kitapogatni azt a mélységes rettegést, amelyről a Biblia beszél, amelyben az igehirdetőknek kell dolgozniuk, és amire a lekipásztoroknak oda kell figyelniük.

³ Ézs 43,1–5: *De most így szól az ÚR, a te teremtőd, Jákób, a te formálód, Izráel: Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy! Ha vízben kelsz át, én veled vagyok, és ha folyókon, azok nem sodornak el. Ha tűzben jársz, nem perzselődsz meg, a láng nem éget meg. Mert én, az ÚR vagyok a te Istened, Izráel Szentje, a te szabadítód! Kárpótlásul adom érted Egyiptomot, Etiópiát és Szébát adom helyetted. Mivel drágának tartalak, és becsesnek, mivel szerettek, azért embereket adok helyetted, életedért nemzeteket. Ne félj, mert én veled vagyok! Napkeletről visszahozom gyermekeidet, és napnyugatról összegyűjtelek.*

Mk 6,47–52: *Amikor besteledezt, a hajó a tenger közepén volt, ő pedig a parton egyedül. Amikor meglátta, hogy mennyire kűszködnek az evezéssel, mert ellenszélük van, a negyedik éjszakai őrváltás idején a tengeren járva közeledezt feléjük, és el akart menni mellettük. Amikor meglátták őt, amint a tengeren jár, azt hitték, hogy kísértet, és felkiáltottak. Mindnyájan látták ugyanis, és megrettentek. Ő azonban azonnal megszólította őket, és ezt mondta nekik: „Bízgatok, én vagyok, ne féljete!” Ekkor beszállt hozzájuk a hajóba, és elült a szél, ők pedig szerfölött csodálkoztak magukban. Nem okultak a kenyeréből, mert a szűvük még kemény volt. (A szerk. beszúrása.)*

⁴ New Revised Standard Version, 1989.

⁵ Azaz: *semmit, jelentéktelen.*

II.

Deutero-Ézsaiás – tőle van a második textusom – rádöbbsent arra, hogy a káosz képe igen alkalmas annak szemléltetésére, hogy milyen volt a babiloni száműzetés, a deportáció, amely elszakította Izráelt mindattól, ami számára megszokott volt, s hogy ez az ellenséges környezet, ahova kerültek, megfosztotta őket a reménység minden látszatától és jelétől.

Ez – ez a száműzetés... „Noé napjai”-hoz hasonlított (Ézs 54,9). Pontosan, az történt, mint Noé napjaiban, amikor minden elszabadult és semmi sem volt biztos. Ez – a huszadik század vége – ugyanolyan, mint az özönvíz ideje, mint Noé napjai: odalett minden hajdani biztonságérzet, csődött mondott minden korábbi hatalmi kiegyezés, és veszélybe került minden régi erkölcsi meggyőződés. Ez a veszteség esztelenné teszi egymás iránt tanúsított magatartásunkat: mindnyájan olyan egyházban és környezetben vagyunk készek igehirdetést és Ószövetséget tanítani, amely túlságosan elfoglalt ahhoz, hogy ránk figyeljen, vagy meghallgasson, és így még magunkon is elcsodálkozunk.

Csupán két, az előbbiektől eltérő dologról értesülünk:

1. A tanítványok küszködnek az ellenszéllel. Bizonyára sikertelenül. A víz mindig (le)győz. A viharok mindig túlságosan erősek. Lényeges vonásuk, hogy hozzánk képest túlságosan is erősek.

2. Ő pedig nem volt ott. Az egyház magára, nélküle maradt az ellenszélben. Ő pedig a szárazföldön időzött. Nem volt ő messze. A parton sétált, elmenni szándékozott, anélkül, hogy törődött volna tanítványaival, vagy azzal, hogy milyen veszélybe sodródtak. Nem tűnik úgy, hogy aggódott volna.

Nagy vihar, sikertelen küszködés, hiány... Micsoda hitet megpróbáló helyzet ez!

III.

De aztán meglátták őt. Nem szándékoztak segítségért kiáltani hozzá. Ez eltér Márk 4-től, ahol felköltik őt. Ezúttal egymagukban próbálnak szembeszegetni a viharral. Feltekintettek, és ő ott termett. Ott volt, csak hogy nem ismerték fel. A megszokottól eltérő helyen és formában volt jelen. Éppen úgy, mint amikor nem a megszokott környezetében pillantunk meg valakit, és annyira meglepődünk, hogy nem ismerjük fel. Én arra számítottam, hogy a tanítványok örömmel fogják üdvözölni őt. De ők megrémültek tőle. Jobban megrémültek tőle, mint a vihartól, mivel Jézus olyan megjelenési formákban tűnt fel, amelyeket nem lehet rögtön azonosítani. Nem a jó pajtás, nem a kedves nagybácsi, nem a megszokott jelenség. A tanítványok megszokott kategóriáin kívül, a viharban jelenik meg. Sőt, mi több, mivel a tomboló viharban jelenik meg, ez a megjelenés semmi jót nem ígér számukra. Ő nem változtat semmit a helyzeten..., mindaddig, míg meg nem szólal. Minden az ő megszólalásán múlik. Jézus jelenléte semmit sem érne önmagának bejelentése nélkül. Mondania kellett valamit.

Ő ezt mondja: „Én vagyok!” Nem tartja szükségesnek a maga nevének kimondását. A tanítványok úgyis tudják azt. Meg sem fordult fejükben, hogy megidézzék nevét, vagy kimondják nevét, vagy magukkal vigyék Jézus nevét. Amikor pedig ő ezt mondja: „Én vagyok!”, a jó exegéták Isten régi önkijelentés-kadenciáit idézték fel, azokat, amelyekkel ő az anyákhoz és atyákhoz fordult a száműzetés viharában, azaz a tagadás hajdani viharában. Jézus itt Isten kadenciáit mondja, aki még a káosz fölött is uralkodik:

„Én, az Úr, elhívtalak...” (Ézs 42,6)

„Én, én vagyok az ÚR, rajtam kívül nincs szabadító. (43,11)

„Én, én vagyok az, aki eltörlöm álnokságaidat...” (43,25)

„Én vagyok az első, és az utolsó...” (44,6)

„Én, az ÚR, alkottam mindent...” (44,24)

„Én vagyok az ÚR, és nincs más, nincs Isten rajtam kívül!” (45,5)

Vagyis ezt mondta: Isten mérhetetlen ellenhatalma most bennem van jelen. A jó exegéták tudják, mi következik ezután: „Én vagyok Ő, Ő pedig én”:

„Ne félj!”

Elődeink hitében ez az a régi, vihart csendesítő kijelentés volt. A száműzetés viharával szemben pedig ezek az igék szólnak:

„Ne félj, mert én veled vagyok...” (Ézs 41,10)

„Ne félj, én megsegítelek!” (41,13)

„Ne félj, mert megváltottalak...” (43,1)

„Ne félj, mert én veled vagyok!” (43,5)

„Ne rettegjétek, és ne féljétek!” (44,8)

Mk 4,40 vihar-elbeszélése ugyanezeket a szavakat sűríti egybe: „Miért féltek ennyire?” Nem tudjátok még, hogy az én megszólalásom a vihar ellenszere? Hát nem veszíték észre, hogy én vagyok a menny és föld teremtője? Törődöm a káosszal. Ez viszont nem fenyegetés, számomra nem fenyegetés, és ezért nem fenyegetés számotokra sem.

„Bízzatok.” Félelmükben, szorongásukban, rémületükben, pánikállapotukban elszállt a bátorságuk. Bízzatok! Legyetek önmagatok. Térjétek magatokhoz! Legyetek azok, akik vagytok! Legyetek önmagatok, és legyetek azzá, akiknek elhívattatok, mert én Isten megbízhatóságának hajdani kadenciáival szólítottalak meg titeket, és én őt testesítem meg. Ezeket mondta nekik.

Abban a pillanatban – a 6,50 szerint – Jézussal voltak, és pedig a viharban. S amint azt Márk beszéli el, a vihar nem szűnt meg az 51. versig. Viszont az 50. versben felhívást intéz hozzájuk, és nekik már az 51. verset megelőzően kell válaszolniuk. Az 50. és 51. versek szövege között csupán egy milliméternyi a távolság, viszont ez az a milliméter, ahol egy pillanatnyi idő alatt szembesülsz minden választási lehetőséggel, minden újdonsággal. Azt mondta nekik: „Igen, vihar van. De én itt vagyok. Hallgassatok reám! Nézzetek reám! Ne a viharra

figyeljetek! Hagyjátok a káoszt, és nézzetek reám!” És ezt tették. Abban a pillanatban reá fordították tekintetüket, mint ahogy az egyház mindig is kész erre. De nem kizárólag csak rá tekintettek. Odapillantottak a még mindig dühöngő viharra. Szaporán vissza, majd előre tekintettek: vissza hozzá hittel, majd vissza a viharra félelemmel, akárcsak Máté terjedelmesebb változatában (Mt 14,22–33). Péter addig tud boldogulni a vízen járással, amíg Jézusra összpontosít és felé megy. De a szöveg azt mondja:

Amikor azonban az erős szélre figyelt, megijedt, és ... süllyedni [kezdett] (30. v.)⁶

Hát nem ez a mi valós helyzetünk is: a tanítványoké, az egyházé, a miénk, és azoké az embereké, akiknek szolgálunk? És eközben romba dől a nyugati civilizáció régi rendje. Némelyek örömmel fogadják a változást, sokakat pedig félelemmel tölt el, és pedig olyan embereket, akik nem különböznek tőlünk. Jézus a *Vagy* teljes biztosítékát kínálja fel nekünk, és ezáltal nincs helye a félelemnek. Az ő „Ne féljtek!” biztatása erős felszólítás a hitre. Olyan ez, mint mikor a szülői hang foszlatja szerte gyermeke rémálmát: „Minden rendben van! Itt vagyok, ne félj!” Csakhogy a (vissza)alvó gyermektől eltérően, a rémálmok *Valamelyike* továbbra is környékez minket:

félelem a babiloni hatalom miatt,
félelem attól, hogy mindent el kell adnom,
félelem attól, hogy rajtakapnak,
félelem a piac csődjétől, a járadékom megvonásától, a szolgálat sikertelenségétől,
félelem attól, hogy én magam is csődöt vallok.

A *valamelyike* a félelmet váltja ki belőlünk, de Jézus *vagy* szava legyőzi ezt. Módszere hatékonynak bizonyul. A szél alá(bb)hagy, amikor vele méri össze erejét. A vihar vereséget szenved, mi pedig bízhatunk, és hitünk által újból önmagunk lehetünk. Pont! A tanítványok elcsodálkoznak. Hát hogyan esnének ámulatba!? Elcsodálkoznak, mivel túl nagy jelentőséget tulajdonítunk a vihar-
nak és alábecsüljük Jézus kijelentését. A beállt szélcsendben, amelyről az 51. vers ír, rátapintanak a lényegre: a vihar ugyan hatalmas, de nem tud felülkerekedni Jézuson, vagy dacolni vele Jézussal szemben. Ő megszünteti legegységesebb rettegésünk okát.

IV.

Talán jobb lenne, ha ez a történet az 51. versben leírt szélcsenddel és csodálkozással érne véget. De nem ez történik. Ott van még ez a különleges 52. vers. A Jézus Szemináriumban ezt bizonyára elmozdították és kétségtelenül el-
lenszavazatot kapott. A mi figyelmünk itt arra irányul, ami nem illeszkedik a mi
textusunkhoz. Annál is inkább, hogy Márk nem írta le azt, hogy mi nem illene a
mi hitünk történetébe.

⁶ Brueggemann apparátusának, illetve fordításának szögletes zárójele.

„Nem okultak a kenyereken.” Ez a vers összekapcsolja a vihar lecsendesítésének csodáját a kenyérsokasítás csodájával, amelyről a 6. fejezetben olvashatunk, s amelynek második változata a 8. fejezetben áll. Amikor Jézus megsokasította a kenyereket, kimondta az úrvacsora négy felséges igéjét: vette, megáldotta, megtörte, (tovább)adta... Eledelt adott, és iszonyúan sok kenyérdarab maradt meg. Tehát a kegyelem olyan bőséges, mint amilyen bőséges lett a kenyér is. A teremtés folytonosan működik! A Teremtő itt van a bővelkedésben. A föld bőségesen benépesült; a teremtett világ jó, a Teremtő által biztosított rendje hatékonyan bizonyul, és ezt nem szorította vissza a káosz ellenszegülése, amely megsemmisíteni törekszik az alkotói bőséget. A tanítványok nem értették meg, hogy az élet kenyere a halál viharának arcába vettetett, és hogy a kenyér fog győzni. A kenyér mindig győzni fog.

De ők nem fogták fel ezt. Nem fogták fel ezt, mert egyik szemükkel a viharra néztek, és így elszalasztották a nagyobb igazság szabadságát. Nem értették meg ezt, mert szokatlan teremtői öltözkéiben kísértetnek látszott. De leginkább azért nem fogták fel ezt, mert szívük kemény volt. Azt gondolták, hogy ők az exodus felszabadított népe. Még mindig olyan sok egyiptomiasság maradt meg bennük: annyi keményszívű fáraó volt közöttük, annyi makacsság, annyi zsarnoki önfejlőség, és olyan kevés hajlandóság az új engedelmessegre.

A régi *valamelyiké*, a régi rabság, a régi félelmek, a régi ínségek, a régi befolyás még mindig annyira kötötték őket, hogy az „Én vagyok” misztériumának tekintélye még nem hatott rájuk maradandóan. Így a vihar – az 51. versben olvasható pillanatnyi ámulatuk ellenére – ugyanazzal a rémülettel tölti el őket az elbeszélés végén, akárcsak az elején.

Ha figyelembe vesszük az 52. verset, amiként ezt meg is kell tennünk, ez a történet úgy mutat be minket, mint amilyenek vagyunk: olyan megrémült tanítványok, akik találkozunk Jézussal, de akik még mindig keményszívűeknek és hajthatatlanoknak bizonyulunk. Ez nem örvendetes csodatörténet, hanem az egyház esendőségének leleplezése, hogy tudniillik még mindig a fáraó hatása alatt élünk. Ez a történet nem akar hamis képet alkotni rólunk.

De a történet Jézusról sem hazudik. Ő a testté lett Teremtő. Ő a száműzetésnek véget vető Teremtő hajdani kadenciáit mondja ki. Ő több mint félelmeink méltó ellenfele. A vihar nem tud ellenállni neki. A káosz nem olyan hatalom, amely szembeszegülhetne vele szemben. A húsvétja véget vetett a félelemnek. „Ne féljetelek!”

A rossz hír az, hogy a hit *vagy*-a nem könnyűszerrel küzdi le az ősrégi és minket szorongással eltöltő viharok *valamelyikét*. De az a jó hír, s ezt a vihart lecsendesítő Atya, a vihart lecsendesítő Fiú és a vihart lecsendesítő Lélek nevében hirdetem nektek, hogy Jézus folytonosan kimondja ezt: „Ne féljetelek!” És ez végül bennünket is ki fog szólítani félelmeinkből. Ne tekintsetek többé a viharra! Reá hallgassatok!

A prédikáció kötelező textusszerűsége és a gyülekezetszerűsége, illetve az, hogy abban kellő mértékben és arányban mutatkoznak meg a minden prédikációtól jogosan elvárt homiletikai jegyek, nemcsak a gyakorló, hanem a gyakorlott igehirdetőről tanúskodik. Ezek mögül Walter Brueggemann személyisége és gondolkodása tetszik fel markáns módon: minden mondata tükrözi, hogy ezt a prédikációt ő írta.

Walter Brueggemann prédikációjában egyenlő mértékben kap helyet az ó- és az újszövetségi textus. Ugyanis Brueggemann azt vallja, hogy amit olvasnunk, tanulmányoznunk, értelmeznünk kell, és amiben Isten Igéje szólít meg bennünket, az nem az Ó- vagy az Újszövetség, hanem a Biblia egésze, amely több mint két iratgyűjtemény összege. Ezért aztán hivatkozásaival, asszociációival könnyed és zavartalan mozgékonyssággal és otthonossággal síklík oda s vissza a Szentírás szövegébe.⁷

Brueggemann igehirdetésében a Biblia általa sokat hangsúlyozott alapvonalaihoz, a költőiséghez és az imaginatív vonáshoz igazodik, és maga is a költőiségre és a képzelőerő adta lehetőségek alkalmazására törekszik. A metaforikus fogalmazásmód nála nemcsak a poétikus jelleg egyik eszköze. Bár látszólag kiszélesíti az értelmezési szabadság határait, mégis közel marad a szöveghez, s megvédi magát attól, hogy a túlzott aktualizálás kényes terepére tévedjen a szövegűség rovására. Egyik interjújában Brueggemann óva int attól, hogy például az Ézs 65,25 üzenetét, hogy tudniillik a farkas és a bárány együtt legelnek, az igehirdetők például ilyen tanácsra váltsák: az üzletemberek ne alkalmazzanak túlnyomórészt csak fehéreket és férfiakat, hanem színesbőrűeket és nőket is. Ehelyett azt tanácsolja, hogy az igemagyarázat arra mutasson, hogy itt metaforákról van szó, s a költeménybe foglalt evangéliumi üzenet az, hogy véget ért az az idő, amikor a nagyok felfalják a kicsinyeket. Az igehirdetőknek nem az a feladata, hogy beleszóljanak a munkáltatásba, hanem az, hogy a metaforának olyan eszközeit nyújtsák, amelyeknek segítségével a felelős üzletemberek újszerűen tudják elképzelni az alkalmazás módját.⁸

A képzelőerő azért fontos, mert az igehirdetésnek újra kell fogalmaznia a valóságot, illetve egy új, más valóságot kell megfogalmaznia, mint alternatívát a

⁷ Brueggemann számos kötetének szerkesztője, Patrick D. Miller írja a *The Word That Redescribes the World. The Bible and Discipleship* (Fortress Press, Augsburg 2006) című kötethez fűzött előszavában: “While he is an Old Testament scholar, he is self-defined more deeply as a student of Scripture and so moves easily and unabashedly back and forth between Old Testament and New, probably more so than any other contemporary Scripture scholar. Thus he reminds us that what we read and study and where the word of God addresses us is the *Bible*, not an Old Testament or a New Testament, but the whole, which is always more than a sequence or a sum of the two. It is, as such, a particular and peculiar reality of its own, a whole new thing. In this daring way, Brueggemann breaks through our academic compartmentalization, compelled once more by the very nature of the subject matter he studies.” (*Editor’s Foreword*, xi–xii.)

⁸ Brueggemann, Walter: *Like Fire in the Bones. Listening for the Prophetic Word of Jeremiah*. Fortress Press, Minneapolis 2006, 209–210.

jelenlegi valósággal szemben. A két – a meglevő és a kellő – valóság mérlegelésekor Brueggemann a viszonyításnak nem a megszokott módján értékeli a valót és a valótlant. Általában a meglevő valóságot tekintik való(di)nak, s az elképzelt, az igehirdetés által kellőként bemutatott „költői” valóságot minősítik valótlannak. Brueggemann különbségtétele a kettő megkülönböztetésének szakaszáig egyezik meg a szokványossal. Véleménye a kettő minősítésében tér el a megszokottól. Ő ugyanis az igehirdetésben és egyáltalán a liturgiában megjelenített (kellő) valóságot tekintti való(di)nak, s a „kinti” (meglevő) valóságot mondja valótlannak.⁹ Az egyház az igehirdetésben konfrontálja a kettőt, viszont nem az ütköztetés konfliktualizálása, hanem az engedelmesség által; mert szerinte az egyháznak nem az összetűzésben, hanem az engedelmességben kell élnie a sajátosság és pluralizmus, a nem embervoltában, hanem engedelmességében különböző népként megvallott önmeghatározás és a másokkal való együttélés adott helyzetében.

Brueggemann prédikációja attól hatásos, hogy betölti az igehirdetés általa vallott szerepét. Nemcsak Igét magyaráz és nemcsak az üzenet alkalmazására ad lehetőséget a metafora nyújtotta eszközökkel, hanem problematizál: a kielégett kontraszttal s a válsághelyzetbe állítással egy időben fölveti az *egyik/valamegyik*, illetve *vagy/vagy* (“either/or”) közösségformáló és közösségfenntartó alternatíváját is.¹⁰ Fogalmazásmódjában körültekintő abban az értelemben, hogy minden lehetőséget tekintetbe próbál venni, viszont megszólításában, illetve felszólításában egyértelműen egytekintetű. A döntéshelyzetre történő ismételt eszméltetéssel igehirdetése újból és újból aktuálissá válik. A krízisállapot, illetve az azt előidéző és fenntartó hatalmak megnevezésére a káosz (Barth nyomán: „Das Nichtigé”), a száműzetés, a fogság, a vihar, a fáraó jól ismert jelképeit használja; az ezekből való kijutást a teremtés, az exodus, a húsvét szimbólumértékű kifejezéseivel jelöli, és ez egyetemes jelképrendszer sajátos alkalmazásban.

⁹ “It’s an inevitable question. People want to believe that this poetry is unreality. Now the case that has to be made, which is very difficult to make, is that poetry is not what’s unreal. Why do you think the church for thousands of years has put so much effort into liturgy? What we’re doing in liturgy, even if it’s unintentional, is imaging the world differently. Through the liturgy we hope people will see what can come out of it to help reorganize the unreality outside the liturgy. We are really out of business as a church if we do not believe that the world enacted in the liturgy – the broken bread, the poured-out wine – is more real than the world out there. Otherwise, we’re just engaging in an escapist fantasy.

I believe that what liturgy ought to do is put people in crisis and say, “This world is not like the world out there. And, my God, I have got to choose between them.” But if the contrast isn’t made sharp, no one is ever going to decide anything.” *Why Prophets Won’t Leave Well Enough Alone. An Interview with Walter Brueggemann.* In: Brueggemann, Walter: *Like Fire in the Bones. Listening for the Prophetic Word of Jeremiah*, 210.

¹⁰ “The summons and nurture, formation and enhancement of an alternative community of praise and obedience depends upon the clear articulation of an either/or, the offer of a choice and the requirement of a decision that is theologically rooted and ethically exhibited, that touches and pervades every facet of the life of the community and its members.” Brueggemann, Walter: *An Imaginative “Or”.* In: *The Word Militant. Preaching a Decentering Word.* Fortress Press, Minneapolis 2007, 57.

Önmagából, illetve személyes igényeiből kiindulva, Brueggemann tisztában van azzal, hogy az érdeklődők miért hallgatják az igehirdetést, és mit keresnek benne. Saját bevallása szerint:

„Naponta szükséges, hogy kiszabaduljunk a halál hatalmából. Ezért járok templomba és hallgatom minden héten a húsvét üzenetét. Még egyszer hallanom kell, hogy a halál legyőzött, és többé nincs joga parancsolni nekem.”¹¹

Ezért (is) törekszik arra, hogy igehirdetésével önmaga és mások kérdéseire ismételten és mindig érvényes, eleven választ adva feleljen meg a mindennapok húsvéti csodáját megvalósító Úr elvárásainak.

Felhasznált irodalom

Brueggemann, Walter: *Like Fire in the Bones*. Listening for the Prophetic Word of Jeremiah. Fortress Press, Minneapolis 2006.

Brueggemann, Walter: *The Word Militant. Preaching a Decentering Word*. Fortress Press, Minneapolis 2007.

Miller, Patrick D.: *The Word That Redescribes the World*. The Bible and Discipleship. Fortress Press, Augsburg 2006.

The Collected Sermons of Walter Brueggemann. Foreword by Samuel Wells. 1st ed. Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky 2011.

¹¹ “We must be liberated from the powers of death on a daily basis. That is why I go to church and hear about Easter every week. I’ve got to hear it said one more time that death has been conquered and has no right to command me anymore.” Why Prophets Won’t Leave Well Enough Alone. An Interview with Walter Brueggemann. In: Brueggemann, Walter: *Like Fire in the Bones. Listening for the Prophetic Word of Jeremiah*, 212.